

Zásady otevřené vědy Akademie věd ČR

Preamble

Akademie věd ČR (AV ČR) v souladu se svým hlavním posláním, kterým je uskutečňovat vysoce kvalitní výzkum v širokém spektru přírodních, technických, humanitních a sociálních věd usiluje o to, aby výsledky vědecké činnosti pracovišť zřízených AV ČR měly co nejširší společenské přínosy.

AV ČR si uvědomuje naléhavost řešení komplexních a vzájemně propojených environmentálních, sociálních a ekonomických výzev. Uvědomuje si zásadní význam vědy, technologií a inovací pro řešení těchto problémů, a v neposlední řadě i možnosti a potenciál daný rozvojem informační společnosti. Pro vědu je důležitá otevřená výměna poznatků, sdílení a spolupráce.

AV ČR prostřednictvím svých pracovišť dlouhodobě buduje a implementuje otevřený přístup k vědeckým informacím obecně dodržující standardy vědecké integrity. V tom AV ČR shledává cestu k větší kvalitě, transparentnosti, udržitelnosti a reprodukovatelnosti výzkumu. AV ČR rovněž vítá, že se sdílení vědeckých dat a dalších digitálních objektů v souladu s FAIR principy (Findable-Accessible-Interoperable-Reusable) stává novou realitou a standardem ve výzkumu.

AV ČR se hlásí k principům otevřené vědy (angl. Open Science) v souladu se závazkem šířit poznatky odborného výzkumu v co nejširším měřítku a v souladu s [doporučením UNESCO](#) a zakotvením otevřené vědy v národní, evropské a mezinárodní vědní politice.

Zásady otevřené vědy Akademie věd ČR, uvedené v následujících kapitolách tohoto dokumentu, představují další krok směrem k větší otevřenosti a umožňují aktivně a udržitelně utvářet budoucnost vědy.

Podpora otevřené vědy ze strany AV ČR

Snahou AV ČR je podpořit rozvoj prostředí směrem k větší otevřenosti vědy a naplňování principů otevřené vědy na úrovni celé AV ČR.

AV ČR bude:

- **podporovat budování a rozvoj infrastruktury a služeb** v oblasti otevřené vědy, jako jsou publikační platformy, repozitáře a podporovat vzdělávání na národní i mezinárodní úrovni;
- **v rámci hodnocení výzkumné činnosti pracovišť AV ČR oceňovat** uplatňování postupů otevřené vědy;
- **aktivně podporovat otevřenou vědu** na národní i mezinárodní úrovni.

Zároveň je snahou AV ČR nastavit společný rámec pro naplňování principů otevřené vědy, jejichž implementace a dodržování se očekává na všech pracovištích AV ČR. Za tímto účelem byl připraven soubor konkrétních doporučení pro pracoviště, uvedený v následující části dokumentu.

Doporučení pro pracoviště AV ČR

Hlavní východiska

Otevřenost celého cyklu vědeckého výzkumu, která jediná umožňuje efektivnější šíření a opakovatelnou použitelnost výsledků výzkumu a všech jeho dílčích výstupů, procesů a kroků, je pro AV ČR klíčovým východiskem v souladu s dobrou vědeckou praxí.

Pro rozvoj otevřené vědy vyzývá AV ČR pracoviště řídit se těmito základními zásadami:

Otevřenost

Aby byla zajištěna dostupnost a opakovaná použitelnost vědeckých poznatků, mělo by být postupováno podle zásady "otevřené jak jen možno, uzavřené jen jak nutno" (s uvážením ochrany duševního vlastnictví pracoviště).

Transparentnost

Poskytování otevřeného přístupu by mělo být ošetřeno prostřednictvím licence Creative Commons CC BY či ekvivalentní tak, aby poznatky mohly být kdykoli transparentně ověřeny a znovu použity třetími stranami za transparentních podmínek.

FAIR principy

Poznatky by měly být zpracovány v souladu s oborovými standardy. Měl by být vhodně zvolený metadatový popis a využito perzistentních identifikátorů, aby byla zaručena naležitelnost, dostupnost, interoperabilita a opakované použití.

Udržitelnost

Poznatky by měly být publikovány v dlouhodobě zabezpečených a důvěryhodných repozitářích.

Otevřené vědecké výstupy

Otevřené vědecké výstupy jsou takové výstupy, k nimž je poskytován otevřený přístup k vědeckým publikacím, výzkumným datům a metadatům, softwaru a zdrojovému kódu, které jsou licencovány pod otevřenou licenci.

AV ČR doporučuje pracovištím AV ČR dodržovat níže uvedené požadavky na publikační výstupy, výzkumná data a výzkumný software a dále je rozpracovat dle potřeb a specifík pracoviště do vlastních publikačních a datových politik, případně modelových plánů správy dat (v angličtině Data Management Plan, dále DMP).

Minimální metadatový popis publikačních i nepublikačních výsledků, výzkumných dat a softwaru se řídí aktuálními požadavky databáze výsledků pracovišť AV ČR ASEP, která zohledňuje požadavky informačního systému výzkumu, vývoje a inovací RIV a dobrou praxi.

Publikace – Open Access

Pracovištím AV ČR se doporučuje, aby:

- si vyhradila dostatečná práva k naplnění požadavků na otevřený přístup;
- nejpozději v okamžiku zveřejnění byla publikace ve formě "version of record"¹, variantně "autor accepted manuscript"² uložena v [institucionálním repozitáři AV ČR ASEP](#);
- byly současně s publikací zpřístupněna data, nástroje a pomocné zdroje, které jsou nezbytné k ověření závěrů vědecké publikace;
- pro publikování výsledků byly časopisy vybírány pečlivě, primárně s ohledem na kvalitu recenzního řízení.

Výzkumná data – FAIR principy

Pracovištím AV ČR se doporučuje, aby nakládala s výzkumnými daty v souladu s FAIR principy, a to především:

- vhodnou volbou metadatového popisu zajistila naležitelnost, interoperabilitu a možnost opakovaného využití;
- užíváním otevřených formátů, zajišťujících interoperabilitu a udržitelnost;
- užíváním perzistentních identifikátorů zajišťujících vzájemnou a stálou provázanost výstupů, nástrojů, procesů, vědců a institucí.

Dále se doporučuje, aby výzkumní pracovníci pracovišť AV ČR plánovali správu dat (DMP), nástrojů a pomocných zdrojů, které jsou nezbytné pro opakované použití a/nebo ověření výsledků výzkumu, a to především:

- pravidelnou aktualizací DMP;
- ukládáním výzkumných dat co nejdříve a ve lhůtách stanovených v DMP do důvěryhodného úložiště, které je indexováno v systému [re3data](#);
- umožněním otevřeného přístupu k uloženým datům co nejdříve a ve lhůtách stanovených v DMP.

¹ Známé také pod označením „finální publikovaná verze“, „published journal article“, „published version“.

² Jde o verzi textu po peer-review, ale před dalšími zásahy vydavatele, někdy označované také jako „author's postprint“.

Výzkumný software – open source

Pracovištím AV ČR se doporučuje, aby:

- programový kód, který je nezbytný pro opakované použití a/nebo ověření publikovaných dat, byl pokud možno otevřeně přístupný pod open source licencí ve veřejném repozitáři.

Závěrečné ustanovení

Tyto Zásady otevřené vědy AV ČR nahrazují Politiku otevřeného přístupu AV ČR, která byla schválena 14. října 2010 na 21. zasedání Akademické rady AV ČR.

Koordinace a realizace zásad otevřené vědy AV ČR bude na centrální úrovni zajišťována prostřednictvím Knihovny AV ČR, v. v. i.

Vedení AV ČR vyzývá výzkumně orientovaná pracoviště AV ČR k důsledné implementaci principů otevřené vědy a promítnutí těchto principů do svých interních předpisů.

Schváleno na 41. zasedání Akademické rady AV ČR dne 26. listopadu 2024